

QUADRAGESIMO ANNO

HOTEĆI da socijalnom pokretu Leona XIII. dade novi polet što ga zahtijevaju hitne potrebe suvremenoga društva. Pijo Papa XI. je odlučio da ne čeka pedesetu godišnjicu, već da što svečanije proslavi četrdesetu godinu opstanaka i djelovanje besmrtno enciklike *Rerum Novarum*.

Sama proslava jubileja nije mogla biti dovoljnom. Velike promjene, koje su se iza najstrašnijeg od svih ratova pojavile u moralnom, socijalnom i političkom poretku, zahtijevale su, da se ponovno istakne dokumenat Leona XIII.; tražile su, da se razjasne neke točke, o kojima se stalo sumnjati ili prepirati i da ih se pače popuni smjernicama, koje bi odgovarale novoj situaciji.

Brižna skrb zajedničkog Oca svih vjernika, neumorna aktivnost vrhovnog vođe kršćanstva nije mogla uskratiti katoličkoj znanosti tu dragocjenu pripomoć, vjernicima te prevažne direktive, a svijetu to naučno svjetlo.

Muževi, koji su se specijalizovali u socijalnom pitanju budu pozvani u Rim. Iz njihovih je zrelih razmišljanja i pregovaranja izašao nacrt, što ga je Njegova Svetost ispitala, promijenila, ispravila i dala na ponovno proučavanje, dok njenom visokom sankcijom ti razni pokušaji ne postadoše enciklikom *Quadragesimo Anno*, koja je datirana upravo obljetnicom *Rerum Novarum* — 15. svibnja 1931.

Naš je članak samo jednostavan prikaz bogatog sadržaja enciklike. Obradit ćemo njena tri dijela, dodavši neka razjašnjenja, kako ih bude teksti zahtijevao. No prije svega su potrebne

NEKE NAPOMENE.

Papinske su enciklike obično upravljene Patrijarsima, Primatima, Nadbiskupima, Biskupima i ostalim redovitim pastirima, koji su u miru i zajednici sa Apostolskom Stolicom. Vrhovni Pontifeks računa na njihovu revnost, koja će među povjerenim im stadam raširiti riječi Pastira sviju Pastira. No ovoga se puta enciklika obraća izravno svima kršćanima katoličkoga svijeta: *«Itemque ad Christi fideles catholici Orbis universos.»*

Većina enciklika — pa i sama *Rerum Novarum* — nemaju nikakove razdiobe u dijelove i odlomke; ovaj puta razni podnaslovi najavljuju slijed ideja. No jedna stvar može čovjeka da u tome začudi, a možda i malo smete. Glavni naslovi triju dijelova — izuzevši naslov prvoga dijela — ne odgovaraju nacrtu, što ga je Papa tako jasno istakao u rubrici *«Serha ovoga pisma — Scopus*

*) Donosimo ovaj komentar Papine enciklike, što ga je za »Život« napisao moralista i socijolog svjetskog glasa o. Artur Vermeersch. Njegova je kompetencija to veća, što je i sam bio u onom »savjetu« socijologa, o kojem govori, da je vršio pripravne radove za encikliku *Quadragesimo Anno*. U slijedećem će broju »Života« izaći nastavak i glavni dio Vermeerschova prikaza enciklike. Uredništvo najtoplije zahvaljuje velikom učenjaku na ljubeznoj suradnji. (Nap. Uredništva.)

praesentium litterarum«. Naslov »Auktoritet Crkve u socijalnim i ekonomskim pitanjima« stavljen pred čitav drugi dio enciklike ne odgovara čitavom njegovu sadržaju. A samo se po sebi razumije, da se sv. Otac u trećem dijelu ne ograđuje samo na to da prikaže velike promjene, koje su nastale iza Leona XIII., kako bi se to moglo misliti prema naslovu. Kako da se protumači to nesuglasje? Ne treba baš daleko tražiti. Ni drugi ni treći podnaslov ne bi smjeli biti u sredini stranice, već bi se morali nalaziti sa strane, odnoseći se samo na početni dio teksta. Stoga su u *Acta Apostolicae Sedis* svi podnaslovi stavljeni kao bilješke sa strane. Jedino je prvomu podnaslovu »Blagotvorni plodovi enciklike Rerum Novarum« bolje mjesto u sredini stranice, negoli sa strane.

Nalazili se podnaslovi u sredini ili sa strane, ostaju oni isti u raznim izdanjima i prijevodima enciklike. Njih su sastavili redaktori enciklike i budući da uokviruju tekst, što ga je odobrila Njegova Svetost, eo ipso i sami postadoše tim autentičnima.

UVOD U ENCIKLIKU.

Vrhovni Pontifeks ponajprije spominje prilike, u kojima je Leo XIII. objelodanio encikliku *Rerum Novarum* i kako ju je: moderni svijet dočekao.

Prijašnje su enciklike: o ženidbi (*Arcanum*, 10. II. 1880), o podrijetlu građanske vlasti (*Diuturnum*, 29. V. 1881.), o odnošaju te vlasti prema Crkvi (*Immortale Dei*, 1. XI. 1885.), o glavnim građanskim dužnostima kršćana (*Sapientiae christianae*, 10. I. 1890.), o socijalističkim zabludama (*Quod Apostolici*, 28. XII. 1878.), o izopaćenom shvaćanju ljudske slobode (*Libertas*, 20. V. 1888.), i ostali pontifikalni dokumenti na neki način prokrčili put enciklici *Rerum Novarum*. Ova se enciklika razlikuje od ostalih u tome, što pred čitav svijet iznosi socijalni nacrt, kako da se uredi radničko pitanje. Tadašnja je situacija zahtijevala te smjernice.

Pred konac su naime XIX. stoljeća ekonomske promjene i napredak industrije stavili malen broj bogataša, koji su se koristili modernim iznašašćima, nasuprot beskrajnom mnoštvu radnika, koji su bili bačeni u najžalosnije stanje i zaludu nastojali, da ga se riješe. Oni prvi, zadovoljni sa svojim položajem rado se ispričavahu fatalnošću ekonomskih zakona, a cijelom zlu tražili su lijeka samo u ljubavi — milostinji, kao da je ljubav kadra da pokrije nepravdu. Na drugoj je pak strani u srcima rasla mukla srdžba, i zadahnjivala revolucionarnim željama one, koji nisu dovoljno bili prožeti kršćanskim duhom, da se ograniče na to da zahtijevaju hitne reforme.

Slajući se s ovim posljednima i mnogi katolički svećenici i lajici nisu mogli vjerovati, da su takove nejednakosti u imetku u skladu s nakanama neizmerno mudrog Stvoritelja. No njih su jedni odbijali kao opasne novotare, a drugi — često i dobronamjerni — kočili su njihov rad svojim nacrtima, i oni su oklijevali, krzmal, ostajali u neizvjesnosti.

Kao što se i inače često događa, oči se sviju obratiše Petrovoj stolici: naročitom upornošću upirahu u nju svoje poglede ljudi, koji su više od ostalih bili upućeni u socijalne stvari.

Papa promisli stvar, sazove jedan savjet; a zatim — sviještan svoje službe, koja mu zabranjivala da šuti u tako važnoj

stvari — odluči da progovori cijeloj Crkvi, čitavome ljudskome rodu. I 15. svibnja 1891. pokaza on ljudskoj obitelji nove putove, kojima mora udariti, da pomiri kapital i rad.

Ne posuđujući u tu svrhu ništa ni od liberalizma ni od socijalizma, već svijestan svojega prava i svoje kompetencije, rasvijetljen jedino nepromjenljivim principima zdravoga razuma i objave, bolno dirnut nedostojnim stanjem radnikovim, s auktoritetom i pouzdanjem izjavi Leo XIII., koja su međusobna prava i dužnosti bogataša i proletera, kapitalista i radnika i što se u toj stvari može očekivati od Crkve, od države i od samih radnika i poslodavaca.

Na taj način Njegova Svetost Pijo XI. rezimira to veliko Leonovo djelo: encikliku *Rerum Novarum*.

Nju su lijepo primili svi ljudi, kojima je bilo stalo do socijalnog i ekonomskog poretka, pače i oni, koji su inače bili udaljeni od vjere; s radošću su je dočekali kršćanski radnici. No naišla je također i na klevetnike i to u krugovima — pače i katoličkim —, koji su osjetili, da su enciklikom pogođene njihove predrasude. Neki se od njih nadoše čak i uvrijeđenima.

NACRT ENCIKLIKE.

Sveti Otac iza toga osvrta donosi plan svoje nove enciklike. On hoće: da 1. istakne blagodati enciklike *Rerum Novarum*; 2. rasprši poteškoće i riješi sumnje, koje su nastale iza enciklike *Rerum Novarum* i da još opširnije razvije neke njene smjernice; i napokon 3. da ispita i izrekne sud nad sadašnjom ekonomijom i socijalizmom; da otkrije pravi i duboki korijen socijalnog meteža, od kojeg patimo i da na kršćansku reformu institucija i života upozori kao na sredstvo spasonosne obnove.

I. Blagodati enciklike *Rerum Novarum*.

Samo ćemo se kratko obazreti na taj prvi dio, jer ne izaživlje nikakva posebnoga problema.

Vrhovni Pontifeks svodi blagodati, koje su proistekle iz *Rerum Novarum*, na tri kategorije: na djelovanje Crkve, na djelovanje javnih oblasti i na djelovanje pojedinaca.

1. Zahvaljujući enciklici pod utjecajem Papa, biskupa i učenjaka stvorena je prava katolička socijalna škola. Propagirana na socijalnim konferencijama katoličkih Sveučilišta, Akademija i Sjemeništa: na socijalnim kongresima, Socijalnim Sedmicama (Francuska je imala već 34. Sedmicu) i u naučnim kružocima, stvorila je ona čitavu baštinu načela, koju katolici stavljaju na raspolaganje i nekatolicima, da i oni imaju u njoj udjela, a cijene je pojedinci, zakonadavci i magistrati. Dokaz je tomu Versailleski ugovor. U trinaestom dijelu koji se bavi *Radom*, u drugom odlomku iznosi se tu devet općih načela o organizaciji rada, u kojima su se trideset i dva naroda složila. Od tih devet principa šest je njih prema izjavama francuskog

senatora de Las Casesa¹ gotovo istim riječima formulirano u Leonovoj enciklici, a tri ostala nalaze u njoj svoj oslon i svoje obrazloženje.

2. Enciklikom je inaugurirana čitava socijalna politika, kojoj su mnogi najugledniji katolici dali snažnog poticaja. Pod imenom Socijalne ekonomije ili Socijologije (taj je izraz manje prikladan), potjerala je nova grana na stablu juridičke znanosti; izdani su socijalni zakoni i stanje je radnika postalo bolje.

3. Radi zakona, koji su bili manje neprijateljski raspoloženi prema radničkom udruživanju, stala su upravo da cvatu društva katoličkih radnika.²

Govoreći tu o toleriranju interkonfesijonalnih sindikata, koje je Papa Pijo XI. — uz neke mjere sigurnosti i opreza, da se očuva katolička vjera — prepustio sudu njemačkih biskupa,³ Njegova Svetost Pijo XI. ovlašćuje biskupe, da — uz slične garancije — dozvole neutralne sindikate ondje, gdje ne bi bilo moguće osnovati sindikate u katoličkom duhu.

Papa se raduje napretku tih kršćanskih udruženja, iako su još prilično nadmašena od federacija oprečnoga duha: druga naime socijalistička internacionala obuhvaća 15 milijuna radnika, neutralni sindikati Udruženih Država broje šest milijuna članova; treća komunistička internacionala sa sjedištem u Moskvi ima deset milijuna upisanih radnika, dok su u kršćanskim sindikatima učlanjena tri milijuna radnika — računajući zajedno katolike i protestante.

Sveti se Otac veseli, gledajući kako su harmonički povezane ekonomske i duhovne blagodati u udruženjima seljačkoga i građanskoga svijeta. Kako da na tom mjestu ne spomenemo Ligu belgijskih seljaka, koja je čitavom svijetu poznata pod imenom *Boerembond Belge*: ona je — može se mirne duše reći — spasila vjeru belgijskog sela i podigla socijalni niveau poniznih zemljoradnika.

Papa se — unatoč poteškoćama — nada, da će slična udruženja stati doskora uspijevati i u krugovima poslodavaca.

Na koncu tog prvog dijela Papa nazivlje encikliku *Reverentissimum* *Novarum Velikom Poveljom Rada*: na njoj se mora osnivati čitavo kršćansko socijalno djelovanje. Nezahvalnicima ili ograničenim nezalicama pokazuju se svi oni, koji podcjenjuju veliki akt Leona XIII.

Artur Vermeersch D. I.

¹ Senat, sjednica od 17. VI. 1927., *Journal Officiel*, p. 627.

² O čitavom tom pokretu vidi zanimljivo djelo o. Guittona D. I.: 1891, *Važan datum u povijesti radnika*, Spes, Paris.

³ Enciklika *Singulari quadam*, 24. rujna 1912. *De consociationibus opificum catholicis et mixtis in Germania*. (Per. VII., 19).